

Religieuze waarheid, wijsheid en de uitdaging van het pluralisme

Peter Jonkers

1. Inleiding

- **Thema**

Gelovigen die het recht opeisen om (de waarheid van) hun geloof publiek te uiten versus de weerstand daartegen van een steeds pluralistischer wordende samenleving.

- **Indeling**

- wat is religieuze waarheid
- verband tussen religieuze waarheid en (praktische) wijsheid
- Antwoorden op de uitdaging van het pluralisme
- Dankwoord

2. Religieuze waarheid

- Alle religies willen mensen de weg naar hun heilsbestemming tonen, zich daarbij beroepend op de waarheid van een goddelijke openbaring. Deze houding is echter ook zeer omstreden, omdat zij kan leiden tot uitsluiting van anderen.
- Verschillende gestalten van religieuze waarheid: de objectieve geloofsleer; de aanvaarding van de waarheid van die leer; het geleefde geloof; inzicht in de transcendente waarheid; God als de absolute waarheid.
- De wereldreligies incorporeren deze dimensies van religieuze waarheid, maar het belang dat zij aan deze of gene dimensie hechten verschilt.
- Focus op de verhouding tussen de geloofsleer en het geleefde geloof: de geloofsleer geeft het geleefde geloof inhoud en richting, en het geleefde geloof vertaalt en interpreteert de leer naar een specifieke culturele situatie.

3. Wijsheid

- Wijsheid is een allesomvattend, theoretisch en praktisch weten dat mensen oriënteert in hun zoeken naar waarheid, goedheid en schoonheid en hen aanspoort om in overeenstemming daarmee te leven.
- Wijsheid is in staat om een brede en diepgaande kennis van mens en wereld te verbinden met het concrete, geleefde leven.
- Belang van de narratieve dimensie van wijsheid.
- Wijsheid wil niet alleen mensen informeren over het ware, goede en schone, maar ook en vooral hen transformeren tot een spiritueel leven in navolging van die idealen.
- “Grijze haren tekenen de jaren, niet de wijsheid.”

3.1 Theoretische en praktische wijsheid

- Theoretische wijsheid is een passieloze contemplatie van eeuwige en onveranderlijke waarheden.
- Praktische wijsheid gaat over het handelen; zij verbindt de theoretische kennis over algemene morele principes met een goede inschatting van de impact daarvan op allerlei veranderlijke situaties, en geeft een juist oordeel over de haalbaarheid van een bepaalde handeling.
- Theoretische kennis is wezenlijk voor praktische wijsheid, maar een goed prudentieel inzicht in een concrete situatie kan ook nieuwe theoretische inzichten in universele principes genereren.

3.2 Implicaties voor de religieuze waarheid

- De geloofsleer is van fundamenteel belang voor een leven in de waarheid. Wanneer mensen alleen maar gevoelig zijn voor de complexiteit van hun concrete situatie, maar niet in staat zijn om een breder standpunt in te nemen, geven zij zich over aan de illusies van het hart en zijn dus geenszins wijs.
- Het geleefde geloof is van fundamenteel belang voor de geloofsleer. Iemand die denkt dat de geloofsleer volstaat voor een waarachtig religieus leven en zich niet afvraagt hoe die leer in praktijk gebracht moet worden in allerlei specifieke situaties is allesbehalve wijs, maar maakt zich schuldig aan een hybris van de rede.
- Voorbeeld: verandering in de katholieke leer over godsdienstvrijheid.
- Conclusie: de taak van het geleefde geloof bestaat in de volgende paradox: de universele waarheidsaanspraken van de geloofsleer aanvaarden, en deze tegelijk confronteren met allerlei ervaringen van wat die waarheid concreet betekent.

4. Antwoorden op de uitdaging van het pluralisme

- Probleem van de interreligieuze dialoog: omdat er geen gemeenschappelijke taal is, eindigt de dialoog vaak in een Babylonische spraakverwarring. Er is geen universele religie, maar alleen een veelheid aan religies die onderling (wezenlijk) verschillen.
- Religieuze gastvrijheid: ook al is en blijft de religieuze ander fundamenteel vreemd voor ons, we kunnen wel degelijk iets van die ander leren, zowel over de ander als over onszelf.
- De vraag rijst of religieuze kritiek mogelijk is in deze situatie van veelheid en verschil.
- Praktische wijsheid heeft oog voor de verschillende religieuze contexten.
- Praktische wijsheid getuigt door een manier van leven van de waarheid van het geloof. Daardoor kan zij anderen inspireren tot kritische zelfreflectie, maar zonder hen uit te sluiten.

5. Vindplaats van de teksten en opnames

- Voor (de uitgebreide versie van) de tekst en de opname van deze afscheidsrede, de teksten van dr. Penny Barter, prof. dr. Caroline Vander Stichele, dr. Natascha Kienstra en dr. Roshnee Ossewaarde-Lowtoo over wijsheid, en de opname van het interview van dr. Arnold Smeets met deze collega's zie:

<https://www.tiu.nu/PeterJonkers>